Archetype

Δεν υπάρχει η πόλη χωρίς την αρχιτεκτονική

Γιάννης Α. Αίσωπος - 05/06/2020

Κύριες δεσμεύσεις του Δημάρχου Αθηναίων για τη βελτίωση της ζωής στην Αθήνα και την αλλαγή τής φθαρμένης εικόνας της, υπήρξαν ο επανασχεδιασμός της Πλατείας Ομονοίας και η υλοποίηση του Μεγάλου Περιπάτου.

Ως ένα από τα δύο κέντρα της Αθήνας, η Ομόνοια φέρει μεγάλο συμβολικό φορτίο. Το πρώτο βραβείο του αρχιτεκτονικού διαγωνισμού του 1998 δεν παρήγαγε έναν ποιοτικό δημόσιο χώρο. Για τον επανασχεδιασμό της παρακμάζουσας πλατείας, η δημοτική αρχή υλοποίησε ένα νέο, δικό της σχέδιο, αγνοώντας τις θεσμικές διαδικασίες (βλ. ΦΕΚ 1427 Β'/16-06-2011, άρθρο 2), που προβλέπουν την υποχρεωτική διενέργεια αρχιτεκτονικού διαγωνισμού για «διαμορφώσεις-αναπλάσεις ελεύθερων κοινόχρηστων χώρων [και] υπερτοπικής ή ιστορικής σημασίας πλατειών». Όμως, αν το νομοθετικό πλαίσιο των αρχιτεκτονικών διαγωνισμών δεν μπορεί να εγγυηθεί βέλτιστα αποτελέσματα και εύλογο χρόνο υλοποίησης του επιλεχθέντος

βραβείου −κάτι που, σε αρκετό βαθμό, ισχύει−, αυτό δεν δικαιολογεί την παράκαμψή του αλλά τονίζει την ανάγκη άμεσης βελτίωσής του. Η νέα Ομόνοια νοσταλγικά επαναχρησιμοποιεί το κυκλικό σχήμα και το σιντριβάνι του εμβληματικού σχεδίου του 1960, και στοχεύει στη φαντασμαγορία των χρωμάτων και των πιδάκων, όμως δεν υπάρχει βάθος, δεν προκαλεί ποιητικά συναισθήματα, η αρχιτεκτονική απουσιάζει.

Ο Μεγάλος Περίπατος ενσωματώνει την Ομόνοια, και αποτελεί εν δυνάμει έργο μεγάλης πνοής και μεγάλων αρχιτεκτονικών, πολεοδομικών και κυκλοφοριακών παρεμβάσεων. Η ανάπτυξη της βιώσιμης κινητικότητας, με την αποθάρρυνση του αυτοκινήτου, την ενθάρρυνση των μέσων συλλογικής μετακίνησης και του ποδήλατου, την αύξηση των δημοσίων χώρων κατά 50.000 μ2 και το νέο εκτεταμένο δίκτυο πεζοδρόμων και ποδηλατοδρόμων, θα παραγάγει νέους αστικούς δημόσιους χώρους και εναλλακτικούς αστικούς προορισμούς. Οι προτεινόμενες προσωρινές πεζοδρομήσεις, που θα οριοθετούνται με κώνους σήμανσης κυκλοφορίας, χρωματισμούς δαπέδων και ζαρντινιέρες, προσφέρουν αναστρεψιμότητα και χρόνο δοκιμών και βελτιώσεων. Όμως, οι εικόνες τμημάτων του έργου που προβάλλονται στα μέσα ενημέρωσης είναι απογοητευτικές −και εδώ δεν υπάρχει αρχιτεκτονική, μόνο συνύπαρξη αντικειμένων.

Το έργο μοιάζει να αντιμετωπίζεται ως σύνολο κυκλοφοριακών αλλαγών, υποβαθμίζοντας ή μη διατυπώνοντας τις θεμελιώδεις και αναπόφευκτες πολιτικές και αρχιτεκτονικές του διαστάσεις. Ποια Αθήνα οραματιζόμαστε; Επιθυμούμε τη μέγιστη τουριστικοποίηση του αστικού κέντρου, την κυριαρχία της κατανάλωσης, της αναψυχής και των καταλυμάτων; Θα προστατεύσουμε τον ιδιαίτερο χαρακτήρα τμημάτων της πόλης; Ποια θα είναι η υλική και η μορφική έκφραση των νέων δημόσιων χώρων που θα δημιουργηθούν σε άμεση γειτνίαση με «υπερτοπικής ή ιστορικής σημασίας» μνημεία, ή η αρχιτεκτονική τους;

Τίθεται εκ νέου το ζήτημα των θεσμικών διαδικασιών. Η αρχιτεκτονική δεν αποτελεί στοιχείο «πρόσθετο», «add-on» στο έργο, ενυπάρχει στη σύλληψή του και το καθορίζει καταλυτικά. Είναι αναγκαία λοιπόν η αποσαφήνιση της στόχευσης −ενός συνολικού συνεκτικού σχεδίου με αρχές− που θα ακολουθηθεί από την αναζήτηση, μέσα από διαφανείς, ταχείς και αποτελεσματικές διαδικασίες, των βέλτιστων αρχιτεκτονικών προτάσεων. Αυτές θα πρέπει να είναι πρωτότυπες, να κατανοούν και να αναδεικνύουν το «αθηναϊκό» αλλά και να παρουσιάζουν αδιαμφισβήτητη αξία στο διεθνές πλαίσιο. Πάνω από όλα όμως, πρέπει να ενεργοποιούν τα ποιητικά συναισθήματα, αντιλαμβανόμενες ότι δεν μπορεί να υπάρχει η πόλη χωρίς την αρχιτεκτονική.

Ο Γιάννης Α. Αίσωπος είναι Καθηγητής Αρχιτεκτονικού και Αστικού Σχεδιασμού στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων του Πανεπιστημίου Πατρών

* Το άρθρο δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά με μικρές τροποποιήσεις στην Καθημερινή της Κυριακής της 24ης Μαΐου 2020